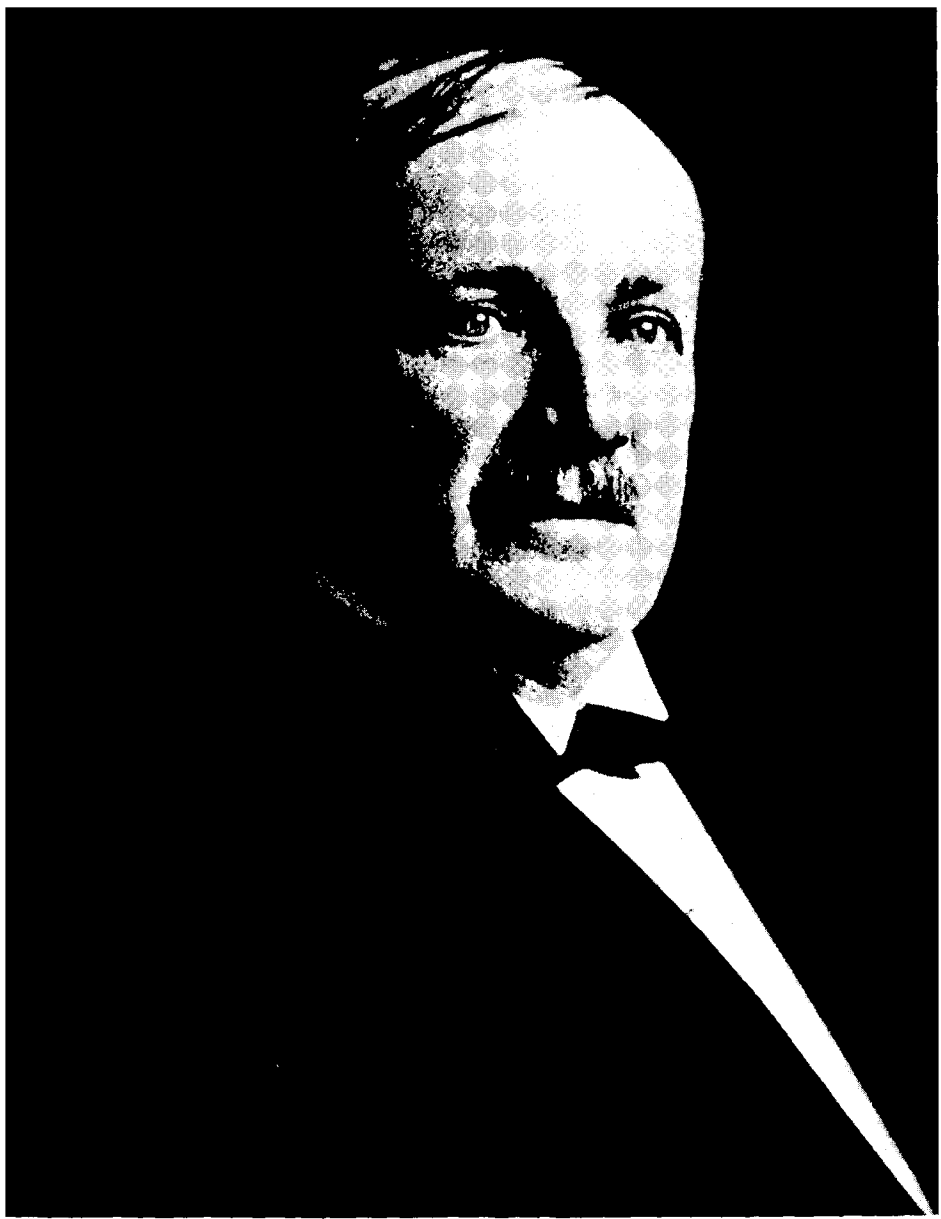

IN MEMORIAM

FRANTIŠEK BOROŮ

František Borový

F r a n t i š e k

B O R O V Ý

31. I. 1874—20. III. 1936

Klub nakladatelů Kmen

v Praze 1937

Z v o n y d o m o v a

Arne Novák

Na sklonku „hrozného roku“ 1915, kdy po skonu mého posledního, devatenáctiletého bratra Jaroslava na ruském bojišti srdce přetévalo hořem soukromým a kdy události válečné obestíraly ducha těžkými obavami o věc národní, soustředil jsem se pro vnitřní útěchu v literární práci horlivěji, než kdy předtím. V „Lumíru“, kam jsem se po několikaleté přestávce vrátil, v „Topičově sborníku“, v Jiřinových „Květech“ našel jsem ochotné forum, jaké mně po zániku „Přehledu“ chybělo, a volky nevolky jsem se musil smířiti s důkladnými škrty cenzorovými ve statích, jejichž odvážná místa přijímali nejen liberální, ale zároveň srdnatí redaktoři bez námitek a bez obav, i když běželo o témata tak ožehavá jako Hus, Komenský, Havlíček, Jirásek. Současně jsem pracoval i o větších celcích knižních: první díl „Svatopluka Čecha“ rychle narůstal; „Prahu barokní“ jsem z původní improvi-

sované přednášky vybrousil v umělecký essay; „Kritika literární“ se mně z akademického textu pro universitní extensi měnila pod rukou v soustavně vybudovaný cyklus, po němž ochotně sáhla Emlerova knihovna „Duch a svět“.

Zvolna mně samému bylo jasno, že se v organickou jednotu kupí mé články, psané již v době válečné a hledající v slovesné a myšlenkové minulosti tradiční kořeny češtví; jak po časopisech vycházely, měly ve veřejnosti ohlas velice živý a naráz a správně bylo porozuměno jejich intenci buditelské, v tomto čase „za živa pohřbených“ potřebné a vítané. Ale vedle nich jsem měl po revuích řadu statí a essayů předválečných, které se mně již nebyly vešly do mých prvních dvou svazků „Mužů a osudů“ a „Myšlenek a spisovatelů“; mínil jsem, že je budu moci vhodně spojit se svou literární žní válečnou, když i v nich bylo patrné úsilí zachytiti na výrazných osobnostech básnických, uměleckých a vědeckých duchovní náplň národní vzdělanosti české.

Když jsem se ohlížel po nakladateli, padl můj pohled přirozeně na Františka Borového, jehož omlazená firma byla právě tehdy v prudkém, svěžím a úspěšném rozběhu. Neznal jsem osobně jejího majetníka, ale byl jsem velice sympaticky upoután jeho trojnásobným elánem. Osvědčoval odvážnou podnikavost, kdežto ostatní pražská nakladatelství se krčila nečinně v zakřiknutých rozpacích. Se šťastnou volbou autorů, kteří měli skutečně co povědět, spojoval vzácnou tehdy péči o zevní kulturu knihy od papíru a typů až po uměleckou výpravu z ruky grafického odborníka. Všemi díly jeho nákladů vanul svobodný duch národně kulturního sebevědomí, vzdorující onomu zotročujícímu

nátlaku, kterým rakouské úřady doprovázely vojenskou tyranii. Všechno to bylo přímo obdobou snah mých vlastních a proto jsem toužil seznámiti se s tímto nakladatelem a vstoupiti s ním jako spolupracovník do živého styku literárního. Usnadňovala mně to i ta okolnost, že František Borový vedle básnického „Zlatokvětu“ a románové „Žatvy“ chystal též knihovnu prací kritických a essayistických, k jejímuž vybudování však nedošlo.

Sebral jsem své studie o Komenském, o Husově ohlasu v literární tradici, o Havlíčku jako kritikovi, o lyrice Hejdukově, o Jiráskově „Temnu“ a připojil jsem ze svých starších statí devět článků, které mně ještě vyhovovaly. Pocházely většinou ze zaniklého „Přehledu“ a měly opravdu značný obvod zájmový: Gebauer a Vrchlický, Vilém Mrštík a Slavíček, Sova, Šalda a Drtil byli tu kritickými a psychologickými tématy. Vězel jsem tehdy v studiu Svatopluka Čecha a z jeho „Lešetínského kováře“ jsem vybral nejen motto knihy, ale i mírně obměněný název pro ni, k němuž se přimykala také dedikace „Drahé památce mého šlechtného otce, poctivého a skromného zvoníka na rodném českém láně“. Dne 6. listopadu 1915 jsem svazek Borovému nabídl a po pěti dnech došla od něho odpověď nejenom kladná, ale přímo nadšená. Od prosince jsem upravoval rukopis a některé statí vydatně přepracoval; smlouva jest datována z 5. ledna 1916, kdežto rukopis knihy jsem odevzdal nakladateli 26. března 1916.

Z dopisů, které mně od března do počátku června, kdy kniha vyšla, se mně některé bohužel ztratily, ale z listů zachovaných se mně jasně rysuje celá kulturní osobnost Borového. V osobním styku jsem byl pře-

kvapen rozvázným klidem a pomalou mírností, jež se dobře hodily k pravidelné vousaté tváři ruského bářina; z dopisů mne však oslovoval muž překypující vzrušením, zájmem, všestrannou péčí, mladistvým nadšením pro věc. Jasnou inteligencí odhadl netoliko intenci „Zvonů domova“, ale též jejich knižní stavbu; sliboval si od díla úspěch a snažil se mu napomoci; oblíživ si autora, vyhledal mu výtvarného spolupracovníka, a to nejlepšího, kterého znal. Byl to V. H. Brunner, který již předtím firmě Borového vypracoval několik mistrovských knižních úprav a jenž bděl nad volbou papíru i typů, stále dohlížeje v sazárně i tiskárně (mou knihu vytiskl vzorně Jos. Skalák). „Zvony domova“ náleží podle obecného úsudku znalců k Brunnerovým knižním pracím nejzdařilejším: hlavně skvělé modré iniciály, symbolická kresbička na listě titulním a pak rozkošná obálka se svou lahodnou souhrou syté modře a teskné šedi a s výraznou sestavou řádek se V. H. Brunnerovi podařily jedinečně. Náš velký grafik potřeboval však, jak známo, občas upomenutí, ba přímo dohledu, a Borový, ač býval občas nakloněn spíše ke kontemplaci než k mírné aktivitě, na to nezapomínal, staraje se v jarních měsících r. 1916 o „Zvony domova“ zcela soustavně. Neušlo mu ani vážné nebezpečí čistě dobové, jímž hrozila červená tužka censorova, upozornil mne sám na tuto eventualitu, s níž jsem od začátku počítal. Ale censor byl shovívavější, než jsme se nadáli, a ve statích knihy se objevilo mnohem méně bílých míst, než v jejich původních otiscích časopiseckých: Rakouska a Vídně, německých spojenců a církevního Říma jsme se nesměli ovšem dotýkati, leda narážkou, srozumitelnou jenom čtenáři pozorně přemýšlivému.

Zájem Borového nepotuchl ani, když v červnu „Zvony domova“ vyšly; staral se nejen o jejich propagandu knihkupeckou, ale i rozšíření kolportážní, v čemž našel horlivého a úspěšného spolupracovníka v Stanislavu Minaříkovi. Díky tomu i zásluhou kritiky, jež knize dobře porozuměla, došly „Zvony domova“ značné publicity a byly brzy rozebrány, ale druhého vydání, o němž jsme s Borovým nejednou mluvili, jsem se nedočkal. Snad nepřeceňuji význam tohoto svého díla, považuji-li je za jeden neposlední článek v literárním úsilí válečné doby o vnitřní osobní obrodu. Ve zlém čase kniha vzpřimovala šíje a posilovala srdce, nezbořila-li staré Rakousko, chystala nové Čechy, jež se měly změnit v Československou republiku. Ale zásluhu o to má vedle autora také nakladatel „Zvonů domova“ svou obezřetnou a účinnou péčí o dílo, je muž byl prvním čtenářem a kritikem. Tento jeho čin nestojí však osamoceně: v prvních dobách válečných byl Borový, který později postavil svou firmu do služeb sociálně revolučního hnutí, ostražitým a spolehlivým vojákem obranné a obratné revoluce národní.

Když „Zvony domova“ dozněly, neskončila se má spolupráce s Borovým. Vydal mně velmi ochotně knihu „Podobizny žen“, jednal jsem s ním za vzdáleného přítele Ot. Šimka o „Dějiny francouzské literatury v obrysu“ a za mrtvého druha Ot. Theera o pohrobní edici „Faetonta“; okolnosti způsobily, že toto jednání nebylo vždycky hladké a souladné. Ale vzpomínám-li na Františka Borového, křísím si ho vždy z období „Zvonů domova“. Byla to jistě doba krušná a těžká, ale jistě doba velká: v charakteru i činnosti každého z nás vybavovala to, co měl v sobě nejušlechtlejšího.

O b s a h

<i>Josef Kalous, František Borový</i>	7
<i>Eduard Bass, Vznik Kmene</i>	9
<i>Karel Čapek, Vzpomínka příliš malá</i>	17
<i>Václav Čihák, Jílové</i>	19
<i>Otokar Fischer, Ze dnů Jeviště</i>	22
<i>Bedřich Fučík, Úcta ke knize</i>	24
<i>Josef Hora, In memoriam</i>	27
<i>Miloslav Hýsek, Mé málo o Františku Borovém</i>	30

<i>St. Lom, Hranice</i>	35
<i>Otokar Nejedlý, S Bohem, pane Borový</i>	38
<i>Jiří Němec, Můj tchán</i>	47
<i>Arne Novák, Zvony domova</i>	56
<i>Marie Pujmanová, Vzpomínka z 1917</i>	61
<i>Fráňa Šrámek, Můj nakladatel</i>	64
<i>A. M. Tilschová, Ruská duše</i>	68
<i>Václav Mikota, J. Fürth, Nad rakví</i>	71
Dva dopisy	75

Přílohy

Portret 1924	frontispice
Rodinná skupina 1901	za str. 16
Portret 1910	za str. 32
<i>O. Nejedlý: Zahrada „Dvořiště“ v Jílovém</i>	za str. 48
Portret 1931	za str. 64

In memoriam František Borový

Vydal k prvnímu výročí úmrtí Františka Borového
za redakce J. Fürtha a J. Patáka v grafické úpravě
Muzikově Kmen, klub nakladatelů v Praze, vytiskla
Akciová moravská knihtiskárna Polygrafie v Brně
na jaře roku 1937